Valnestcontrole, de eerste stap naar de top!

door Jan Nevens

Wanneer in het voorjaar de tijd is aangebroken voor het verzamelen van broedeieren hanteren sommige fokkers in functie van hun tijd, inzet of beroep verschillende manieren om al dan niet de afkomst van het broedei te achterhalen.

Een eerste groep en waarschijnlijk de grootste zal de vuistregel hanteren van "veel broedeieren van wie ze ook komen = veel kuikens" want ze hebben gehoord van de Pol en den André: "ge moet er veel kweken en de goei er maar uit selecteren!" Zij kweken toevalsproducten en weten niet wie komt van wie!

Een tweede groep heeft een andere kijk op onze liefhebberij. Zij leggen prioriteiten en streefdoelen vast: wat wil ik bereiken, wat moet ik verbeteren. Dit zijn de fokkers die "doelbewust fokken" en zij doen hiervoor aan stamboomkweek. Dit wil zeggen dat zij via valnestcontrole perfect weten wie komt van wie! Het zal hen toelaten door het analyseren van de nafok de kwaliteit van het moederdier te achterhalen om zodoende progressief een volwaardige stam op te bouwen en oordeelkundig fouten te compenseren.

Een derde groep zal fokken met kleinere tomen of met gescheiden hennetjes waarbij opeenvolgend de haan zijn opwachting maakt.

Legde-gelegd-wie-hoeveel en hoe zwaar?

Niet evident, deze titelvragen. Welke doorsnee fokker zou hier een gepast antwoord op kunnen geven? En toch loont het de moeite om er eens over na te denken. Als kweker van rasdieren mogen we ons niet blind staren op de uiterlijke kenmerken van onze dieren (tentoonstelling = schoonheidswedstrijd). We moeten ons ook bewust zijn van dat andere om de naam van fokker waardig te zijn, namelijk de nuteigenschappen. Het heeft geen zin om fraaie dieren van een legras te houden die u maar af en toe een piepklein eitje opleveren. Het moet ook een erezaak zijn voor elke fokker om de nuteigenschappen zoals de eileg van het ras in stand te houden of te verbeteren. Hier ook bepaalt de standaard een minimum hoeveelheid en gewicht. Spijtig genoeg is deze eigenschap niet keurbaar op onze tentoonstellingen zodat iedere fokker hierover zijn eigen verantwoordelijkheid moet nemen. Bij een dagelijkse legcontrole per dier zouden onze beste legster met de dikste eieren zo meteen bekend zijn. Een jonge fokhaan uit zulk een hen is voor de meeste fokkers dan ook alleen maar een droom. Als voorbeeld zie je hier een grafiek van een fokhen, waarbij gedurende 129 dagen de gegevens bijgehouden werden. In het fokseizoen 2010 werd reeds een zoon van deze hen (1624) in een foktoom ingebracht om het algemeen eigewicht te verhogen bij de vrouwelijke nakomelingen. Gekoppeld aan zijn moeder zal nu een kleinzoon (bloedwaarde = 75% van het moederdier) weerhouden worden voor de fok van 2011.

Eén ding is zeker: de kwantiteit van leg en de kwaliteit van de dieren zal met rasse schreden vooruitgaan van diegenen die doelbewust "valnestcontrole" kunnen en willen toepassen. Het is maar een flauw excuus voor zij die beweren dat het alleen maar doenbaar is als men gepensioneerd is. Een verzamelperiode is al rap 12 dagen. Hierin zitten toch 2 weekends of 1 weekend en een lang weekend. Koppel in deze periode nog 2 halve verlofdagen en we komen zo aan 6 of 7 van de 12 dagen waarin men valnestcontrole kan toepassen. Bij de ongekende eieren kan men door vergelijking de afkomst proberen te achterhalen: elk dier heeft zijn eigen typische eivorm en kleur. Zodoende kan men al vlug terugvallen op ±80% gekende eieren. Het gebruik van een gekleurde ring is handig meegenomen voor het herkennen van een hen. Het kan nu vrij de valnest verlaten zonder het in de hand te moeten nemen (ideaal voor buitenstaanders). De kleur is uiteraard gekoppeld aan het ringnummer.

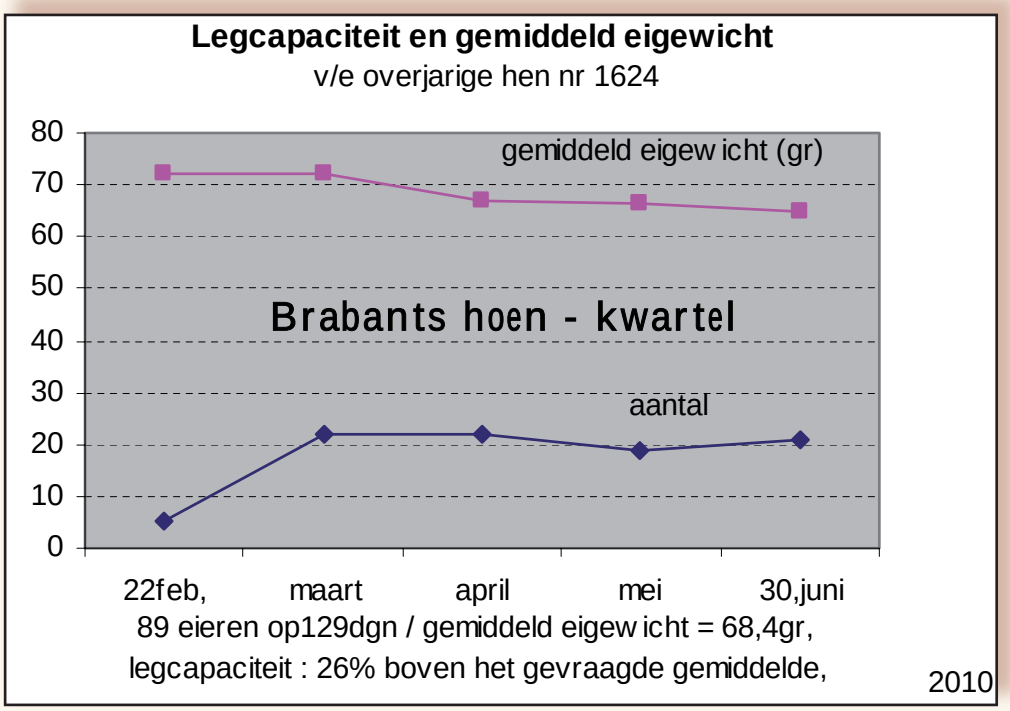

Uiterlijke productiekenmerken

Voor diegenen waarvoor valnestcontrole zogezegd niet is weggelegd, gaan we roeien met andere riemen die we hebben en iets doen in plaats van niets. We selecteren op uiterlijke kenmerken van productiviteit, enerzijds de bouw (1) en anderzijds de legcapaciteit(2).

1- Onze legsters zouden op gebied van bouw minstens moeten beantwoorden aan de controle volgens de methode van "Hogan" die vooral tot de jaren vijftig werd toegepast. Het is een selectie op de productiekracht van de dieren met als uiterlijke kenmerken de grootte van de legopening en de afstand tussen legbeentjes en borstbeen.

2- Beantwoordt onze stam aan de vooropgestelde standaard eisen van de legcapaciteit? Dit kan men oplossen door het boekhoudkundig bijhouden van de wekelijkse eileg. Een paar voorbeelden zal alles verduidelijken:

Ras **X** zou op jaarbasis 180 eieren moeten leggen tijdens een legperiode van 40 weken.
Eileg per week / per dier :
180 : 40 = 4.5

Toom A van ras x bestaat uit 6 eenjarige hennen.
Op een willekeurige week rapen we 30 eieren, of gemiddeld per dier 30 : 6 = 5
op jaarbasis: 5 x40 = 200

Toom B van ras x bestaat uit 4 eenjarige en 2 overjarige hennen (= aantal - 15%)
Gemiddelde eileg van de toom op jaarbasis {(4 x180) + (2 x 153) } : 6 = 171
Eileg per dier/week: 171 : 40 = 4.3
Een willekeurige week rapen we 24 eieren, of gemiddeld per dier 24: 6 = 4
op jaarbasis 4 x40 = 160

De som van alle gemiddelden per week, geeft het totaal gemiddelde op jaarbasis. Doen we dit het ganse jaar, dan krijgen we een kijk op de legcapaciteit van onze toom.

Afstand tussen de legbeentjes : 3 vingers.

Afstand tussen de legbeentjes en het borstbeen = 4 vingers.

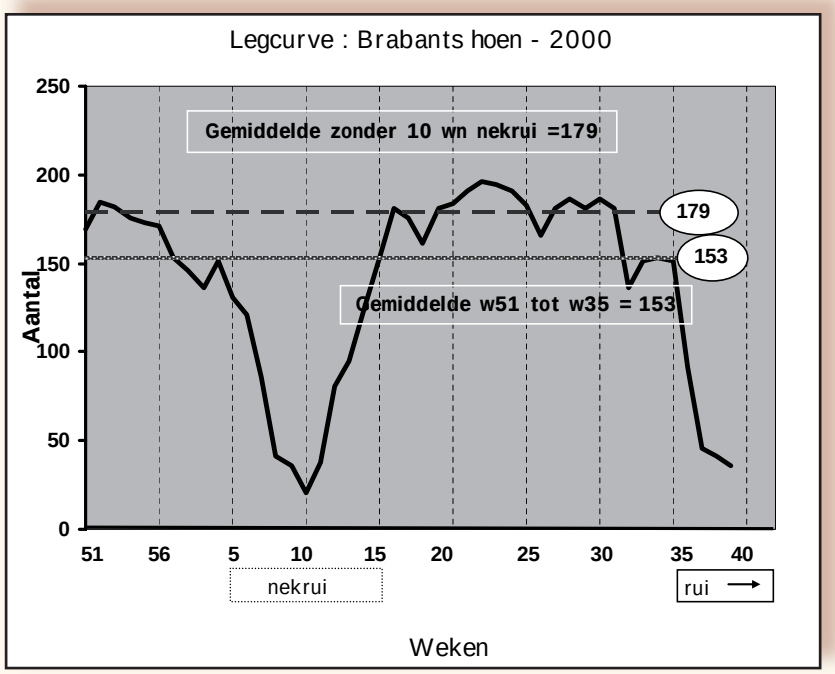

Voorbeeld van een legcurve - ras Brabants hoen.

foto's & tekeningen: Jan Nevens

Eén slechte legster in de toom kan je al op een dwaalspoor zetten. Daarom zijn we voorstander van tenminste tijdens het weekend valnestcontrole te doen. De bekomen resultaten kunnen ook in grafiek uitgezet worden.

Gezien het Brabants hoen een goede winterleg heeft, kan het zoals in ons voorbeeld een rustperiode inlassen tussen week 8 en 12, eventueel gepaard gaand met een lichte nekrui. Men moet dus op zijn hoede zijn bij het verzamelen van broedeieren

Denk je aan broedeieren? Vergeet dan deze stelregel niet: “Wat men niet krijgt, kan men ook niet gebruiken!” Vitale kuikens vragen kwaliteitsbroedeieren. Deze bekomt men door gezonde dieren en met een aangepaste voeding in die periode dat de broedeieren worden verzameld. Deze bestaat uit een foktoomkorrel, aangevuld met gevitamineerde biergist en gekiemde granen. Een tekort aan riboflavine (vitamine B2) leidt tot kuikens dood in de schaal.

Grote of kleine foktoom?

Zelfs al doen we aan legcontrole dan speelt de grootte van een toom nog een belangrijke rol om ons streefdoel “goeie dieren fokken” te benaderen. Hanteren we de volgende stelregel: Een fokdier wordt als volwaardig aanzien wanneer in de nafok minstens 30% van zijn nakomelingen gelijk of beter zijn dan het moederdier.

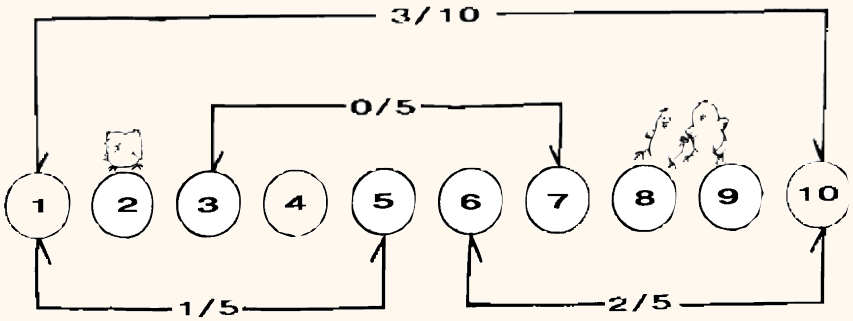

De “waarschijnlijkheidstheorie” bewijst dat deze stelregel haalbaarder is met een groter aantal kuikens per hen, d.w.z. een kleinere toom. In functie van de bewaartijd van het broedei en de legcapaciteit kan men van 8 tot 10 eieren per hen inleggen en dit per broedsel. Het is evident dat het streefdoel van 30% goede nakomelingen gemakkelijker behaald wordt bij een groter aantal eieren van één hen t.o.v. hetzelfde aantal maar verkregen door meerdere hennen. De broedeieren zijn uiteraard verkregen via valnestcontrole.

De eieren van eenzelfde hen komen in het broedmachine vanaf de 18de dag samen in dezelfde “gevangenis” te liggen, dit doen we met de eieren van iedere hen. De kuikens worden bij het uithalen gemerkt met een vleugelplaatje. Op latere leeftijd wordt het vleugelplaatje vervangen door de ring. De afkomst van het dier komt van wie.

De kwaliteit van de nafok is bepalend voor de kwaliteit van het moederdier. Voldoet het aan de vooropgestelde eisen, dan is het een waardevol dier voor de verdere opbouw van onze stam.

Zodoende zal onze stam jaar na jaar verbeteren, met als gevolg dat het percentage van goede nakomelingen eveneens zal stijgen.

In het voorbeeld zien we dat de slaagkans om een goede nafok te behalen groter en zekerder is bij het inleggen van bv.10 i.p.v. 5 of minder eieren per hen.

Valnest: eenvoudig en praktisch.

Voorpaneel voor een valnest.

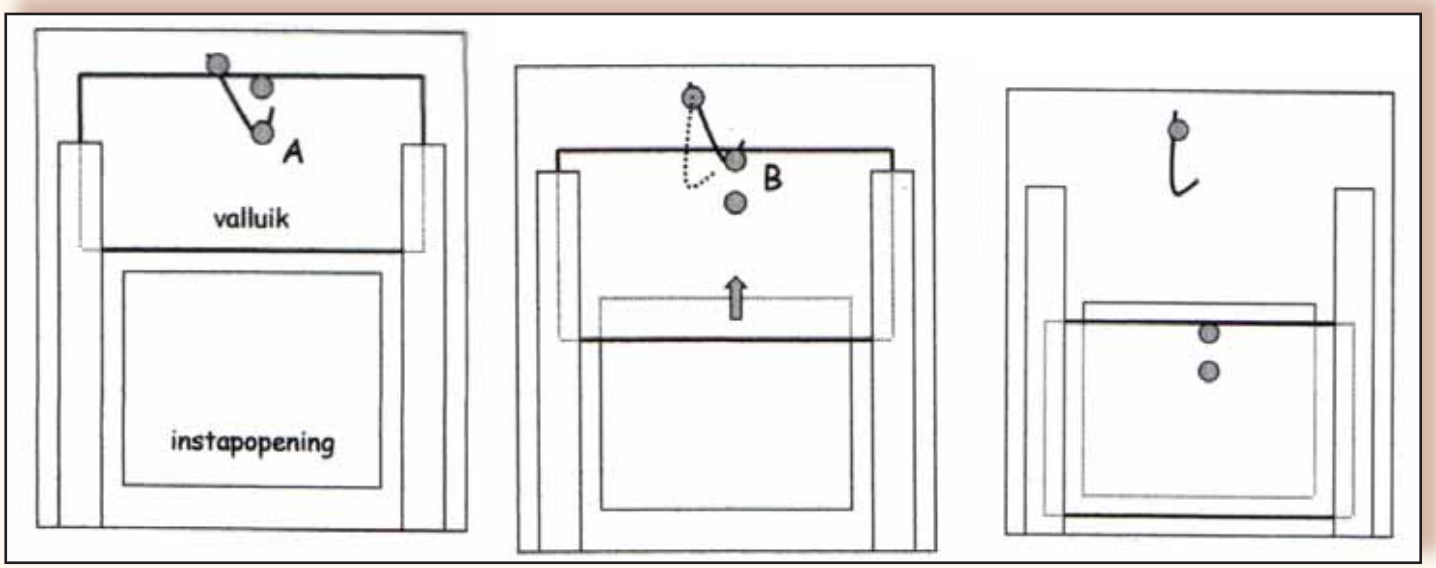

Ophanging valluik aan punt A

De valnest is buiten gebruik.
De dieren kunnen vrij in en uit.

Ophanging valluik aan punt B

De valnest is “ gewapend “.
Tijdens het betreden wordt het luik door de rug opwaarts geduwd.
De grendel komt vrij en het luik kan naar beneden.

Het valluik is naar beneden.

Het dier is opgesloten.
Na de leg wordt het vrijgelaten en we vermelden met potlood het ring nr. en de datum op het ei.

Enkele praktische maten voor valnesten.			
Ras als voorbeeld:	**Nestruimte B x D x H**	**Instapopening B x H**	**Instaphoogte "gewapend" H**
Brabants hoen	35 x 35 x 35 cm	18 x 15 cm	13 cm
Watermaalse baardkriel	25 x 25 x 25 cm	16 x 13 cm	7 cm

Een aanpassing van de instaphoogte is mogelijk door het scharnierpunt van de hendel te wijzigen. Wanneer de legnesten hoger staan dan de zitstokken is het praktisch dat de opspringplank scharnierend is gemaakt en rechtop kan kantelen. Wanneer die 's avonds recht wordt gezet, belet het de dieren op die plank of in de nesten te slapen. Zeker nodig bij de opfok van jonge hennen, zij willen steeds met zijn allen bezit nemen van deze te kleine ruimte.

Alles op een rijtje.
Voordelen van stamboomkweek door middel van "valnestcontrole" op de broedeieren.

Herkennen van:
- Wie is de beste legster en van wie komen die dikke eieren?
- Wie is de moeder van die prachtige jonge hen?
- Van die hen, om welbepaalde redenen, wil ik mijn nieuwe fokhaan.
- Al die onbevruchte eieren, komen die van dezelfde kwezel?
- Welke slechte verervingsfactoren zitten er nog verscholen in een moederdier wanneer ik haar nafok ga analyseren?
- Voldoet mijn toom aan de vooropgestelde nuteigenschappen?

Verbeteren en oplossen van:
- Spooraanzet bij de hennen.
- Correctere opvolging van alle verbeteringen die onder de noemer van "compensatie kweek" thuishoren.

Het verkrijgen van:
- Volwaardige fokdieren die het toelaten met minder dieren betere resultaten te boeken.

Het vastleggen van:
- Bepaalde erfelijke eigenschappen door het toepassen van inteelt.

Besluit:

Aan allen die de uitdaging willen aangaan om op een meer bewuste manier hun hobby te beleven, wens ik veel succes. Maar vergeet vooral ook het volgende niet: Bij het fokken is het resultaat gebonden aan de kennis die men bezit. Men kweekt dus volgens zijn kennis of onkunde. De natuur is onverbiddelijk. Zij erkent onwetendheid niet als excuus en straft dus iedere overtreding. Om te slagen moet men zijn ras grondig kennen en in de nafok weten wie dat van wie is. Bastaards zijn hier niet op hun plaats. Alleen die weg vol hindernissen, bewandeld door hen die aan stamboomkweek doen, leidt naar de top van hun en onze liefhebberij.

◄ *Opklapbare opspringplank.*

Valluik links is vergrendeld en nest vrij toegankelijk. Middelste legnest is bezet door een hen. Rechtse valluik is nog 'vrij'.